

Рассматривается творческо-исполнительская и организационно-просветительская деятельность бандуристок, которые сделали весомый вклад в развитие и становление исполнительства на бандуре в эмиграционной среде Польши.

Ключевые слова: Украина, Польша, Перемышль, бандура, женщина-бандуристка, бандурное искусство, ансамбль бандуристок.

WOMEN'S BANDURA PERFORMANCE IN THE POLISH EMIGRATION ENVIRONMENT: THE ART STUDIES ASPECTS

Bobechko Oksana – Candidate of Art Criticism, Associate Professor,
I. Franko State Pedagogic University in Drohobych

The article covers the artistic activity of female bandura players in the conditions of emigration. The history of the formation and functioning of bandura art in Poland is explored. The influence of historically formed stereotypes and prejudices related to the system of values inherent in the kobzar culture, on the formation of solo and ensemble bandura performances on the territory of the neighboring country is analyzed. The creative, performing and educational activities of bandura ascetics are considered, who made a significant contribution to the development and establishment of bandura performance in the emigration environment of Poland.

Key words: Ukraine, Poland, Przemyśl, bandura, woman-bandura-player, bandura art, ensemble of bandura players.

UDC 78.071:780.614.13-051(477=162.1)

WOMEN'S BANDURA PERFORMANCE IN THE POLISH EMIGRATION ENVIRONMENT: THE ART STUDIES ASPECTS

Bobechko Oksana – Candidate of Art Criticism, Associate Professor,
I. Franko State Pedagogic University in Drohobych

The aim of this paper is to determine the role and place of female bandura players in the establishment and development of bandura art in Poland.

Research methodology. The purpose of our research is the comprehensive, objective and thorough study and research of female bandura performance in the emigration environment of Poland based on the scientifically developed principles and methods of cognition, namely: theoretical, analytical and chronological, as well as methods of generalization and systematization of the revealed materials, reflecting the creative achievements of female bandura players on Polish territory.

Results. Traditionally, the first mentions and the initial stage of the establishment of bandura in Ukraine, as well as later on in the Polish environment, were associated with male bandura players. However, the development and popularization of the solo, and also the ensemble bandura performances, both at the amateur and the professional level, starting from the second half of the twentieth century in Poland, are inextricably linked with women's names. The key role in the preservation and functioning of bandura performance in Poland was played by Anna Hranyuk-Savitska, Olga Levchyshyn-Popovych, Oleksandra Gbur and others whose bandura education is mainly related to the educational traditions of Ukraine.

Novelty. For the first time, the role and place of women bandura players in the establishment and development of bandura art in Poland was determined; the history of the formation and development of female bandura performance in Poland was analyzed; the main female figures and ensembles are outlined, and their contribution to the development and popularization of bandura art in the designated region is highlighted.

The practical significance. The materials of the research can be used in lecture and practical classes of the educational courses of special musical education, as well as in the preparation of teaching and methodological literature on bandura art and gender policy issues

Key words: Ukraine, Poland, Przemyśl, bandura, woman-bandura-player, bandura art, ensemble of bandura players.

Надійшла до редакції 1.11.2018 р.

УДК 78.071.2(477.84+100)

ЗАРУБІЖНА КОНЦЕРТНА ДІЯЛЬНІСТЬ СПІВАКІВ БЕРЕЖАНСЬКОГО КРАЮ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ ТА ЇХ ВНЕСОК У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Гайдичук Олена Степанівна – аспірантка, Національна
академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
doi.org/10.35619/ucpmk.vi28.69
olenkamar@gmail.com

Наведено огляд публікацій, в яких йдеться про бережанських співаків. Систематизовано інформацію про творчу діяльність тих, що народилися або проживали, вчилися або працювали на Бережанщині починаючи з другої пол. XIX ст., розглянуто їх роль у музичному просторі зарубіжжя, охарактеризовано їх внесок у

популяризацію української пісенної культури за кордоном, виявлено та виправлено помилки в їх біографічних даних. Досліджено діяльність співаків, інформація про яких відсутня в наукових публікаціях або лише згадуються їх прізвища, висвітлена їх роль у пропагуванні вокального мистецтва за межами України.

Ключові слова: Бережанщина, співаки, солісти, репертуар, концертно-виконавська діяльність, зарубіжні країни, діаспора.

Постановка проблеми. На скрижалях світового вокального мистецтва золотими літерами вписані імена співаків, що прославили в світі Тернопільщину, зокрема С. Крушельницької, М. Скала-Старицького, І. Синенської, К. Чічки-Андрієнка, Й. Гошуляка.

Дане дослідження – перша спроба систематизації і узагальнення відомостей про співаків одного з районів Тернопільщини – Бережанщини, які своїми здобутками на світових сценах (під час навчання, концертних подорожей, а також перебування в еміграції) зробили чималий внесок у пропагування вокального мистецтва України за її межами, але їхня діяльність мало висвітлена в друкованих джерелах. Зустрічаються також у публікаціях розходження в біографічних даних та у написанні прізвищ.

Останні дослідження та публікації. Про співаків Бережанщини В. Їжака, І. Грегоровича, Р. Любенецького йдеться у наукових розвідках І. Лисенка [8], П. Медведика [10], Я. Михальчишина [12]. Присвятив сторінки своїх нарисів бережанським співакам Ю. Лаврівському [4; 128–130] і С. Королишин-Цимбаліст [4; 106–108] музикознавець А. Житкевич. Цінною є монографія Г. Карась, у якій подані відомості про В. Їжака [5; 887], Р. Любенецького [5; 1135], П. Гуньку [5; 191–192], а також згадані прізвища інших співаків: С. Королишин-Цимбаліст [5; 192, 835], Ю. Лаврівського [5; 384, 773], І. Грегоровича [5; 835]. Однак, прізвища інших вартісних співаків або лише згадуються, або й взагалі немає про них інформації. Зокрема, у праці «Внесок української еміграції в розвиток національної та світової культури» групи тернопільських учених Б. Лановика, М. Траф'яка, Р. Матейка, в іменному покажчику жодне прізвище бережанських співаків не згадано, а, отже відсутня інформація про них [7; 383]. Усе це актуалізує вибір теми даного дослідження.

Мета статті – систематизувати і узагальнити інформацію про відомих у друкованих джерелах співаків В. Їжака, І. Грегоровича, Р. Любенецького.

Виклад матеріалу дослідження. Вокальне мистецтво та українську культуру за кордоном вихідці з Бережанщини пропагували ще з кінця XIX ст. Бережанська гімназія виплекала багатьох видатних людей, зокрема, діячів мистецтва. У музичній сфері «саме співаки найбільше спричинилися до пропаганди українського мистецтва за кордоном... на оперних чи концертних сценах, доклали чимало зусиль для популяризації української народної пісні» [8; 3]. У даній статті систематизовано відомості про співаків Бережанщини, які народилися чи вчилися, проживали чи працювали в цьому краї, але волею долі були закинуті за межі України (навчання, еміграція, концертні подорожі).

Першим відкрив дорогу на зарубіжні сцени уродженець Бережан *Володимир Їжак* (1857–1920 рр., псевдонім Роберт) – оперний і камерно-концертний співак-баритон (у джерельній базі [12; 66] помилково вказана місцевість народження – Буковина, замість Галичини). Сценічну кар'єру розпочав у 1880 р. хористом Львівського оперного театру; дебютував тут партією Графа Рудольфа у 1881 р. в опері «Сомнамбула» В. Белліні. Разом із О. Мишугою співав в опері «Марта» Ф. Флотова. Вокальну освіту здобув у Міланській консерваторії (1881–1883 рр.). Виступав в Італії, Польщі, Румунії, Греції, Туреччині у складі італійської оперної групи. З нею приїжджав і в Україну – в Одесу. Оскільки співав в італійській оперній групі, то в репертуарі переважали партії з опер зарубіжних авторів: Дон Жуан і Альмавіва («Дон Жуан» і «Весілля Фігаро» В. А. Моцарта), Граф ді Луна, Жермон, Ренато і ді Поза («Трубадур», «Травіата», «Бал-маскарад» і «Дон Карлос» Дж. Верді), Астон («Лючія ді Ламмермур» Г. Доницетті), Валентин («Фауст» Ш. Гуно), Ескамільо («Кармен» Ж. Бізе) [2; 654–655]. Однак, як концертно-камерний співак, виступаючи на сценах Європи, Галичини і Буковини, виконував українські народні пісні, твори М. Лисенка, Й. Кишакевича, А. Рубінштейна, а також – Д. Січинського та О. Нижанківського, які працювали і творили на Бережанщині.

Другим торував стежки за межі Бережанщини в чужі країни *Іван Грегорович* (1876–1937 рр., псевдонім Яницький) – співак (тенор), скрипаль, диригент, педагог. Навчався у гімназії в Бережанах, де й деб'ютував своїми талантами. Вокальну освіту удосконалював приватно в О. Баронча у Львові (1896 р.). Виступав на оперних сценах Кракова (1889, 1890, 1905 рр.), Загреб (1901 р.), Белграда (1903 р.). У складі театру товариства «Руська бесіда» гастролював майже в усіх містах Галичини. У концертах пропагував українські пісні та романси, твори М. Лисенка, В. Матюка, О. Нижанківського, був засновником у Бережанах товариства «Боян» і диригентом одноіменного хору, котрий існує і плідно працює до цих пір. Співав оперні партії Петра, Вакули, Пискаря, Івана («Наталка Полтавка», «Різдвяна ніч», «Чорноморці» М. Лисенка), Івана («Катерина» М. Аркаса), Андрія («Запорожець за

Дунаєм» С. Гулака-Артемівського); опереткові: Якве («Весілля при ліхтарях» Ж. Оффенбаха), Барінкоя («Циганський барон» Й. Штрауса), Степана («Підгір'яни» М. Вербицького), Йонтека («Галька» С. Монюшка) та ін. [11; 3]. Помилково у статті П. Медведика «Золотий голос» [11; 3] прізвище співака подається як Григорович і ця помилка згодом перейшла в енциклопедичні і наукові видання [8], [5]. У журналі № 1 (А-Д) списку учнів 5 класу 1893 р. Бережанської гімназії його прізвище на основі документів записано Gregorowicz.

Популярним оперним співаком, особливо на зарубіжних сценах, у міжвоєнний період був лірико-драматичний тенор *Роман Любенецький* (1885–1945 рр.) – один із найкращих співаків Бережанської гімназії, пізніше – її професор співу, а згодом – професор Львівської консерваторії. Він мав, за висловом проф. Віденської музичної академії (Akademie für Musik und darstellende Kunst), «не голос, а діаманти». Після відспівання твору «Ой, Нечая» Д. Січинського, Романа туди «беззастережно прийняли на науку і дали стипендію» [6; 235]. В останні роки студій співав в операх із найкращими учнями академії, яку закінчив із відзнакою у 1914 р. Був солістом Дрезденської (1914–1915 рр.), Краківської (1917–1918 рр.) та першим тенором Загребської (1918–1929 рр.) опер [5; 361–362]. Із 1929 р., повернувшись до Галичини, працював у Польському музичному товаристві (Львів), музичному інституті (згодом музичне училище), в 1941–1944 рр. – професор оперного співу у Львівській консерваторії. Відомими його учнями з Тернопільщини були М. Скала-Старицький, бережанці Ю. Лаврівський і М. Мороз. Під кінець життя працював над підручником із навчання оперного співу, який завершив уже в еміграції (Чехословаччині), де й раптово помер у Комарні, біля Пільзна. Надзвичайну красу голосу бережанського гімназиста оцінила більшовицька влада під час першої окупації (1939–1941 рр.), планувала «службово» перевести його до Москви (перешкодила німецько-радянська війна).

Про виступи Р. Любенецького з особливим схваленням і захопленням відгукувалися німецькі, польські, українські, югославські газети, про що свідчать дослідження Я. Михальчишина [12; 77–78]. Артист умів легко перевтілюватись у кожен роль і вписуватись у загальну атмосферу опери. Виконував провідні тенорові партії в операх «Фауст» Ш. Гуно, «Трубадур» та «Бал-маскарад» Дж. Верді, «Севільський цирульник» Дж. Россіні, «Сільська честь» П. Масканьї, «Паяци» Л. Леонкавалло, «Богема» Дж. Пуччіні, «Кармен» Ж. Бізе, «Янек» В. Желенського, «Галька» С. Монюшка, «Продана наречена» Б. Сметани, «Казки Гофмана» Ж. Оффенбаха, «Міньйон» А. Томи та ін. [12; 77]. Р. Любенецький співав у містах Німеччини, Австрії, Польщі, Югославії, Чехословаччині. У концертні програми, крім арій з окремих, опер включав українські пісні, твори Д. Січинського, М. Лисенка, С. Людкевича та ін.

У працях Г. Карась [5] та І. Лисенка [8] прізвище співака подано як Любинецький, а у Я. Михальчишина [12] та О. Кравченюка [6] – Любінецький. Правильним слід вважати написання прізвища Любенецький, так воно і подане у ювілейній книзі Бережанської гімназії [2; 678], укладачі якої посилалися на списки учнів-гімназистів, надруковані на основі навчальних журналів у виданні до 100-річчя гімназії, яке підготував відомий історик проф. С. Томашівський. У списках зазначений учень Roman Lubieniecki.

Успішно презентувала українське музичне мистецтво у міжвоєнний і післявоєнний періоди на сценах Америки емігрантка *Стефанія Королишин-Цимбаліст* (1894–1983 рр.) – оперна і камерно-концертна співачка (ліричне сопрано), драматична актриса, громадсько-культурна діячка (була учасником 16 відділу Союзу українок у Детройті, США).

Народилася в с. Багатківці Бережанського повіту (нині Теребовлянського р-ну) 12.07.1894 р. З 1904 р. – жила в еміграції в США разом із родиною, всі члени якої були наділені талантами (співаки, актори, режисери, диригенти, музиканти) і творили родинний театр у Детройті. 1.08.1915 р. поставили драму М. Старицького «Ніч під Івана Купала» (муз. М. Лисенка) спільно з членами товариства «Українська народна рада». А вже 29.08.1915 р. повним складом родини, вперше у Детройті, була поставлена опера «Наталка Полтавка» М. Лисенка. Крім цих драм, Стефанія виконувала головні ролі у виставах «Вій» за драмою М. Гоголя, «Назар Стодоля» і «Катерина» Т. Шевченка, «Ой не ходи, Грицю», «Циганка Аза» та «Маруся Богуславка» М. Старицького, «Жидівка-вихристка» І. Тогобачного та ін. Закінчила Чиказьку консерваторію, часто співала на радіо «WW Daily NEWS» Детройта, виступала у Чикаго, Бостоні, Клівленді, Рочестері, Баффало як оперна співачка, солістка хорів, драматична актриса, виконавиця народних пісень. У її репертуарі оперні партії: Оксана («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського), у цій же опері – Одарка (у парі з Карасем – оперним співаком М. Карлашем), Наталка («Наталка Полтавка» М. Лисенка), Маруся («Чорноморці» М. Лисенка), Гандзя – в опереті «Ой, не люби двох» Н. Альбіковського та ін.

Мистецькі здобутки Стефанії оцінив знаменитий О. Кошиць і запросив її у Чикаго до свого хору. Похвали удостоїлася співачка і від уродженки Тернопілля, славетної С. Крушельницької, перед

якою на зустрічі 2.08.1928 р. у залі готелю «Бісмарк» виконувала пісні «Ой у полі садок» та арію Наталки з опери «Наталка Полтавка». У 1933 р. Стефанія виступала як солістка з хором Ю. Бенецького та сольною програмою на Всесвітній виставці українського мистецтва в Чикаго. Виконувала твори М. Лисенка, Я. Лопатинського, С. Гулака-Артемівського та ін. У фортепіанному супроводі дочки Галі, відомої в Детройті та його околицях піаністки, співачка у 1939 р. записала платівку з піснями «Віють вітри, віють буйні» та «Чого вода каламутна» з опери «Наталка Полтавка» М. Лисенка, «Ой, казала мені мати» С. Гулака – Артемівського, «Плавай, плавай, лебедоньку» К. Стеценка, «Горить моє серце» Я. Лопатинського, «На крилах пісні» Ф. Мендельсона, «Баркарола» Ф. Шуберта, народні пісні, пісні на слова Т. Шевченка («У перетику ходила», «Якби мені, мамо, намисто») та ін. [4; 108]. Нестало співачки 1 липня 1983 р., похована біля Детройта.

У гаслі про С. Королишин-Цимбаліст в енциклопедичному виданні І. Лисенка [8] рік народження співачки помилково зазначено як 1905, а рік смерті – «невідомо». У нарисах А. Житкевича є помилка в назві її родинного села: Богатківці [4; 106], замість Багатківці [14; 222]. На жаль, членів славної мистецької родини Королишиних уже не пам'ятає рідне село, і в гаслі про нього вони не згадані [14; 222-224].

Період кінця Другої світової війни і повоєнний, так звану третю хвилю еміграції, яку, на відміну від першої (заробітчанської) і другої (змішаної, заробітчансько-політичної), називають політичною або і скитальською, під час якої тисячі українців опинилися у переходових «Ді-Пі» таборах біженців у Європі і таборах військовополонених, представляють Ю. Лаврівський та Я. Бабуняк.

Юрій Лаврівський (28.03.1909 р. м. Ніско, нині Підкарпатського воєводства, Польща – 24.06.1982 р., м. Баффало, США) презентував Бережанщину як співак (баритон), а також актор, диригент, педагог і композитор. Навчався в Бережанській гімназії, солоспів і гру на скрипці студіював у Львові в 1927-1934 рр. (солоспів опановував у вищезгаданого професора, оперного співака Р. Любенецького). Закінчив в 1927 р. Львівську консерваторію ім. К. Шимановського та педагогічний факультет Львівського університету. Від 1939 р. у Бережанах викладав спів у гімназії, був диригентом хору «Боян», одним із засновників міського театру (згодом названого «Українським державним пересувним театром м. Бережани», 1940-1941 рр.), одночасно працював актором Тернопільського обласного театру, ядром якого були бережанці. В 1941 р. Ю. Лаврівський з дружиною Іреною, уродженкою Бережан, стали членами колективу Львівського театру опери і балету. Юрій вдало дебютував в опері «Тоска» Дж. Пуччіні, а Ірена – в балеті. В 1942-1944 рр. був солістом театральньо-концертного гурту «Веселий Львів», де вперше виконував нові пісні, які згодом співала вся Галичина. За висловом поета О. Лисяка, у «Веселому Львові» Ю. Лаврівський став головною постаттю. Він був веселої вдачі. За оцінкою сучасників, його популярності сприяли «голос, талант, оригінальна манера співу, радісне сприймання життя» [4; 129-130].

Із театром «Веселий Львів» перебував в еміграції з 1944 р. (Мюнхен-Берлін-Відень-Мюнхен). Після війни «Веселий Львів» об'єднався з театром В. Шишаровського «Камерна сцена» у таборі «Ля гард». Юрій, як співак, концертував із театром по різних таборах, щоб підняти дух біженців. Від 1949 р. проживав у США, в м. Баффало, де заснував і очолював український мистецький відділ при радіостанції WWOL. Тут часто звучали пісні у його виконанні та колективів, у яких він співав. Брав вагому участь у культурно-музичному житті міста і штату, організував театральний ансамбль «Чайка», співав у чоловічому вокальному квартеті «Трубадури з Ніагари» (кер. В. Божик), які були активними у 1950-х роках. Виступав на українських заходах солістом та в дуєті з дружиною. Із відновленням театру «Веселий Львів» гастролював у багатьох осередках українських поселень в США і Канаді. У репертуарі, крім старих популярних пісень, були новостворені: «Лист зі Львова», «Ти вже скапцанів», «Ми повернемось», «Галицьке містечко», «Легенда Бродів», «Гуцулка Ксеня в Америці». Як бачимо, в основному це були пісні легкого, веселого жанру або ностальгійні. Ю. Лаврівський створив особисто майже 100 вокальних композицій, багато з них у стилі фокстроту, танго та повільного вальсу. В 1953 р. записав 14 пісень, випущених на платівках фірмою «Арка» в Нью-Йорку.

Велику ношу в розвитку музичної культури української діаспори взяв на себе Ю. Лаврівський, заснувавши в Баффало у 1959 р. до 15-річчя битви під Бородами репрезентативний чоловічий хор «Бурлаки» братства колишніх вояків Першої української дивізії Української Національної Армії (1 УД УНА). Згодом організував ще й жіночий хор і за потреби об'єднував їх у мішаний. З хором Ю. Лаврівський працював 25 років, записав і видав платівку з українськими колядками і щедрівками. За те, що був непересічним, популярним співаком, а також педагогом з вишколу хористів, Ю. Лаврівський удостоївся медалі Архистратига Михаїла – нагороди головної управи братства 1 УД УНА. Як і всіх емігрантів, в останню земну дорогу співака проводжали під звуки широковідомої в

світі пісні «Журавлі» бережанських авторів братів Богдана і Левка Лепких, творчість яких у Радянській Україні була заборонена [9]. Ю. Лаврівський є першим учителем вокалу бережанського гімназиста Я. Бабуняка

Ярослав Бабуняк (4. 01. 1924, с. Вербів Бережанського повіту – 12.07.2012, м. Манчестер, Англія) – знаний у Великобританії і діаспорі не тільки як талановитий диригент, бандурист, але й як співак (тенор, баритон, бас). Інформація про нього як співака в наукових джерелах відсутня, бо досі ніхто його вокальну діяльність не досліджував. На основі матеріалів архіву Я. Бабуняка з історико-краєзнавчого і культурно-просвітницького музею ім. родини Бабуняків у селі митця та особистого листування сім'ї автора статті з дружиною співака Тамарою, співаком-бандуристом В. Луцівим, розмовою з дочкою Ромою, виводимо основні штрихи вокальної біографії Ярослава.

Я. Бабуняк – багаторазовий лауреат міжнародних музичних фестивалів, конкурсів, у т.ч. і вокальних, двох всеукраїнських премій – ім. братів Богдана і Левка Лепких (1999 р.) та ім. І. Огієнка (2002 р.), удостоєний почесного звання «Заслужений діяч мистецтв України» (2001 р.) [3; 160-167].

Основи його вокальної кар'єри закладені у Бережанах, де яскравим прикладом був Ю. Лаврівський, і Львові (1939–1942 рр.), де став лауреатом Другого крайового конкурсу (1942 р.) та співав при Інституті народної творчості у професійних хорах В. Осташевського і Т. Лозинського (хор «Бандура»). В останньому Я. Бабуняк був солістом (тоді тенор), бандуристом і скрипалем (в архіві митця зберігається угода-договір).

Із піснею та бандурою пройшов дороги війни (1943–1945 рр.) як вояк дивізії «Галичина» (з квітня 1945 р. – Перша українська дивізія Української національної армії – 1 УД УНА). У таборі військовополонених (1945–1947 рр. – Італія, м. Ріміні; 1947–1948 рр. – Англія) був солістом (бас, баритон) хору «Бурлака», організатором вокального октету з бандурами, членом вокального квартету; об'їхав із концертами всю Італію, найбільші міста Великобританії і трудові табори. Лише за 1948 р. взяв участь у 80 концертах в Англії, Шотландії, Уельсі. Збереглася платівка Рімінського ансамблю «Бурлака» (1948 р., перевидана на CD у 2002 р.) із записом співу Я. Бабуняка (соло, дует, тріо з хором).

Після звільнення з полону працював у Болтоні на фабриці текстилю (початок 1949 р.). Потім і аж до пенсії – у Манчестері на фірмі з продажу газового обладнання (від простого робітника виріс до керівника). У Манчестері був співорганізатором вокального тріо «Три Ярославів» (Я. Бабуняк, Я. Паньків і Я. Ліщинський). Згодом створив мішаний квартет, продовжував виступати з вокальним октетом, який організував ще перебуваючи в полоні. Виступав на сценах Великобританії дуєтом із відомим співаком і бандуристом В. Луцівим, а також із І. Туєшиним та з сопрано Г. Солтикевич і дружиною Тамарою; брав участь у концертах разом із відомим у діаспорі київським оперним співаком Г. Шведченком. Навчив співати українською мовою народні пісні та романси валійця Джонса, який виступав як соліст в українсько-англійських заходах.

У 1950-х роках з метою пропаганди української пісні та України часто виступав як гість на престижних міжнародних традиційних фестивалях у Ллянголлені (Уельс), де, починаючи від 1947 р., у липні з'їжджаються співаки, музиканти, хорові колективи з усього світу, щоб презентувати свою націю, і де однаково високі вимоги до митців як професійних, так і аматорських. У 1954 р. Ярослав у Ллянголлені особисто здобув нагороди у двох номінаціях: як співак-бандурист – 1 місце та у солоспіві (баритон) – 2. Проф. Д. Левицький у відгуку про фестиваль назвав Я. Бабуняка «національною гордістю»: «У змаганнях солоспіву він легко побив досить сильних конкурентів і досить вчинив, щоб сказати: «Слава, Слава Вам, пане Ярославе Бабуняк!» (із газети «Українська думка» (Лондон) за липень 1954 р. з архіву митця). У гаслі про Я. Бабуняка в «Українській музичній енциклопедії» [15; 113] подана неточна і застаріла інформація. Серед помилок: неправильно написано по батькові (Ілларіонович замість Ілярійович [2; 122], рік лауреатства у співі та у грі на бандурі (1953 замість 1954) і зовсім не згадані три лауреатства у солоспівах.

Я. Бабуняк 1955 р. виступав у чотирьох номінаціях і одержав чотири дипломи лауреата – був, як писала преса, «найбільш успішним серед змагунів-солістів... і гідно репрезентував українське ім'я» [1; 3]: отримав два лауреатства у солоспівах: 1 місце – бас, 2 – баритон, а також – 1 місце як співак-бандурист і 2 – як диригент із репрезентативним Союзом українців у Великій Британії (СУБ) чоловічим хором «Гомін», засновником (1949 р.) і багатолітнім (до 2003 р.) керівником якого був. Громадсько-культурний діяч Я. Смольський (Англія) у статті «Земля талантів» захоплює стверджував, що в історії фестивалів досі не зареєстровано, щоб одна людина в одному році на одному і тому ж фестивалі здобула чотири лауреатства [13; 3].

У 1957 р. Я. Бабуняк закінчив науку солоспіву (вчився з 1949 р. у Манчестерській консерваторії у викладачів Гвідо Дельні і Гіндлея Тейлора). Але професійним оперним співаком не судилося стати.

Ще у 1956 р. пройшов конкурсний відбір до королівської опери «Ковент Гарден», проте відсутність британського громадянства завадила здійсненню мрії. Співав як концертно-камерний співак, виконував басові і баритонові партії з опер українських та зарубіжних композиторів, українські пісні, романси, мав виступи на радіо Бі-Бі-Сі і телебаченні. У музеї імені родини Бабуняків (с. Вербів Бережанського р-ну Тернопільської обл.) зберігаються численні фото, запрошення на виступи, газети «Українська думка» (Лондон) із схвальними відгуками про концерти. Архів ще не описаний.

Із травня 1964 р. Ярослав став єдиним диригентом і мистецьким керівником репрезентативного хору СУБу «Гомін», а далі – диригентом хору «Трембіта» Спільки української молоді (1970–1980 рр.), Ювілейного пластового хору (1970-ті рр.), Ювілейного «Хору Тисячоліття з Великобританії» (1987–1988 рр.) до Тисячоліття Хрещення Руси-України. Всі свої вміння співака-вокаліста й педагогічний хист Я. Бабуняк зосередив на вишколі голосів хористів (особливо солістів) і сам, як концертний співак, більше не виступав. Хори під його орудою славилися успіхами, а солісти забезпечували призові місця на фестивалях [3]. Своїх солістів дуже шанував. За спогадом його дочки Роми, батько не дозволяв собі виступати як соліст, щоб не заступити своїм голосом солістів хорів, якими диригував. СУБ у своїх річних звітах неодноразово зазначав, що Я. Бабуняк «многонадійний соліст з високою голосовою клясою» (звіт за 1953 р., газета «УД»).

Окремої статті в пресі, присвяченої Я. Бабуняку як солісту, немає і це може стати темою для обширного дослідження. Автор відгуку в «УД» на Шевченківський концерт у Манчестері, даний в перший день Великодніх свят у квітні 1953 р. (вирізка з газети), відзначає силу і мистецьку тонкість голосу співака: «Ширина скалі, м'якість і милозвучність голосу, силу «форте» у найнижчих і найвищих позиціях, тонкість у мережі змін в скалі у півтонах – оце скарб вродження і науки».

У 1950-х роках платівка із записом співу Я. Бабуняка була в числі трьох призів за найкращу фотографію до газети «Українська думка». До наших днів зберігся в архіві митця лише звуковий запис із концертів в Англії в 1952–1954 рр. співу Я. Бабуняка з дружиною Тамарою під акомпанемент бандури. До платівки увійшли пісні: «Зажурилась Україна», «Ой у полі могила», «Ой у полі три криниченьки», «В гаю зеленім», «Човен хитається», «Посадила огірочки», «Ой у полі та вітер віє», «Гей на горі та жінці жнуть», «Ой у полі та Барисполі», «Ой коли б той вечір». За спогадом дружини, Я. Бабуняк не був славолюбним і, на жаль, у 1950 – поч. 60-их років, коли у них підростали троє малих дітей, не приділяв уваги записам свого голосу, хоча саме виконання оперних партій українських і зарубіжних класиків та народних пісень принесли йому звання лауреата міжнародних престижних фестивалів у Лянголлені. Я. Бабуняк був учителем колишнього хориста і соліста «Гомону», всесвітньо відомого оперного співака (баритона) П. Гуньки.

Павло Гунька народжений в 1959 р. у м. Ковентрі (Великобританія), але коріння його по батьківській лінії – с. Мужилів, тепер Підгаєччина (у свій час належала до Бережанщини). Із особистої розмови зі співаком дізнаємося про вирішальну роль Я. Бабуняка в його мистецькій долі. «Я. Бабуняк побачив у мені свою нереалізовану мрію – оперний спів. Інтенсивно працював з моїм голосом. Першою піснею була «Гуде вітер вельми в полі» М. Глінки. Мій батько хотів бачити своїх синів панами, бізнесменами (брат вивчав економіку, менеджмент, а я – право). Як для простої людини, спів для батька був ніщо. Але маестро Бабуняк наполіг, щоб я серйозно опановував вокал. Він, всупереч батькові, повів мене на пробу голосу у Королівський Північний музичний коледж в Манчестері і, навіть, підключивши Главу УГКЦ Й. Сліпого з Риму, допоміг із коштами на навчання», – з вдячністю згадує співак. Так, після закінчення університету і уже на той час чотирьох років юридичної практики, завдяки Я. Бабуняку П. Гунька змінив фах і ступив на шлях оперного співака. Завершивши музичне навчання в Манчестері, а потім у Швейцарії, удосконалював і шліфував голос із камерною співачкою М. Сандулеску, співаючи провідні партії у Базельській опері. Із вдячності своєму першому учителю Я. Бабуняку завжди приїжджав як соліст на відповідальні концерти «Гомону». Брав участь як соліст і диригент із «Хором Тисячоліття з Великобританії» у ювілейному міжнародному концерті 29.05.1988 р. у Королівській залі в Лондоні у день відкриття пам'ятника Володимиру Великому, а також – заключних липневих торжествах у залі Павла XVI у Римі з нагоди Тисячоліття Хрещення Руси-України.

У 1995 р., співаючи твір Л. Бетховена «Фіделіо» на фестивалі в Австрії, що транслювали по телебаченню у Європі і, навіть, Японії, П. Гунька здобув широке визнання, світові диригенти почали запрошувати його на роботу. З того часу і почалась успішна міжнародна кар'єра оперного співака. Виступав на сценах Відня, Мюнхена, Берліна, Зальцбурга, Амстердаму, Брюсселя, Парижа, Флоренції, Мадриду, Москви, Торонто; виконував партії Дона Пізаро у опері «Фіделіо» Л. Бетховена, Дона Базиліо в «Севільському цирульнику» Дж. Россіні, Каспара у «Вільному стрільці» К. Вербеа, Макбета і Фальстафа в однойменних операх Дж. Верді, Клінгзора в «Парсіфалі», Гундінга у «Валькірії», Альберіха в «Зигфріді» Р. Вагнера, Томського у «Піковій дамі»

П. Чайковського, старця Шігольха у «Лулу» та Воцека в одноіменній опері А. Берга, Сімона у «Флорентійській трагедії» О. Цемлінського, Шишкова у «Із мертвого дому» Л. Яначека та ін.

Особливе місце у репертуарі П. Гуньки посідає українська пісня у супроводі фортепіано або оркестру. Співак вважає, що в академічній музиці «мистецька пісня» – це найбільш розвинута форма для голосу й інструменту, він стверджує, що за кількістю відомих мистецьких пісень класичної музики українці на другому місці після німців (відомо про близько 1400 класичних українських пісень). В 2004 р. П. Гунька був ініціатором та став художнім керівником фундаментального проекту «Українська мистецька пісня» («The Ukrainian Art Song Project»), метою якого є створення антології понад 1000 камерно-вокальних творів 26 українських композиторів, зокрема М. Лисенка, К. Стеценка, Я. Степового, О. і Н. Ніжанківських, Д. Січинського, В. Барвінського, С. Людкевича, С. Туркевич, М. Волинського, Я. Лопатинського (пошуки, вивчення нот, перевидання оригінальних текстів із латинською транслітерацією, перекладів, оформлення безкоштовної інтернет-бібліотеки повного зібрання клавирів, електронне відтворення пісень з можливістю вибору тональності), виконання цих пісень на концертах, пропагування їх серед іноземних виконавців та публіки, випуск студійних записів. Проект реалізується в Канаді спільно з Українсько-канадським товариством любителів класичного мистецтва, щоб викликати інтерес зарубіжних професійних співаків до українських творів і бажання їх співати. На даний час видано 5 книг-альбомів із 17 компакт-дисками (Інформація взята з особистого архіву митця та безпосередньо з розмови з ним).

Останні десятиліття ХХ ст. і часи незалежності України за її межами найактивніше пропагує пісенне вокальне мистецтво *Микола Сікора* з Бережан. Саме так він себе і Бережанщину презентує зі сцени, на радіо і телебаченні, у яких би не виступав країнах світу, хоча народився 5.10.1952 р. у Ленінграді (нині Санкт-Петербург, РФ). Виріс у Бережанах, закінчив тут музичну школу і восьмирічну у ратуші, де у свій час перебувала славнозвісна гімназія, яка виплекала чимало видатних особистостей, у т. ч. й співаків. У 1972 р. закінчив Львівське музичне училище ім. Ф. Колесси (здобув фах диригента хору, співака), у 1981 р. – Київську державну консерваторію ім. П. І. Чайковського (за фахом оперний співак (тенор); педагоги: Є. Мірошніченко і Н. Макарова). М. Сікора є лауреатом міжнародних конкурсів (Будапешт – 1987 р., Івано-Франківськ – 1997 р., Мюнхен – 1997 р.), удостоєний почесного звання «Заслужений діяч мистецтв України» (2012 р.). Співає і гастролює по всьому світу, пропагуючи українське вокальне мистецтво.

Він – музичний редактор, режисер музичних фестивалів, засновник і художній керівник мистецько-продюсерського центру «Нота-СіМ» у Києві (1991–2002 рр.). Був солістом-вокалістом Київської державної філармонії ім. М. Лисенка (1981 р.), Національного заслуженого академічного народного хору ім. Г. Верьовки (1987–1991 рр.); учасником мистецької програми літньої Олімпіади – 2000 (Австралія, Сідней), зимової Олімпіади – 2002 (Солт-Лейк-Сіті, США). Чотири роки (1984–1987 рр.) працював в Угорщині солістом інтернаціонального музичного об'єднання (ВІГАДО), де кожна нація представляла свій національний репертуар. З концертами виступав М. Сікора у багатьох країнах Європи, Північній Америці та Африці. Із 2014 р. постійно виїжджає з концертами для захисників вітчизни. Належить до волонтерського патріотичного мистецького МУЗБАТу. У репертуарі – оперні арії, українські народні пісні, романси, пісні патріотичної тематики, а також – пісні мовами країн, де виступав і виступає. Серед оперних партій: Неморіно («Любовний напій» Г. Доніцетті), Молодий циган («Алеко» С. Рахманінова), Альфред («Травіатта» Дж. Верді), Альфред («Летючий кажан» Й. Штрауса), Пастух («Розумниця» К. Орфа), Петро («Наталка Полтавка» М. Лисенка) та інші. З усіх вищезгаданих співаків із Бережанщини М. Сікора найкраще представлений дискографією на різні уподобання і вік: «Музика мрій» (2001 р.), три різні CD плити на спортивну тематику (2000, 2002, 2004 рр.), «Ми – з України» (2000 р.), «Остап Європа» (2002 р., старовинні вокальні твори), «Співочий віночок» – 1,2 (2004, 2005 рр.), «Українське Різдво» (2014 р.), «СіЧ» (Сікора М. і Чернюк А.) – 2003, 2006 рр. (пісні січових стрільців і воїнів УПА), «Я з Бережан!» (2006 р.) – записані з Національним академічним оркестром народних інструментів України українські пісні, в т.ч. народжені на Бережанщині («Як вз Бережан до кадри», «Човен хитається» Р. Купчинського) та бережанських авторів, зокрема, співця січового стрілецтва Л. Лепкого («Гей, видно село», «Прощаюсь, ангеле, з тобою», «Ішов відважний гайовий» та ін.). Американський диригент З. Модрицький із Чикаго для популяризації української пісні спеціально під голос і репертуар співака розробив партитури, створив із найкращих музикантів збірний оркестр і разом протягом 1999–2000 років вони дали у США майже 20 концертів у штатах Огайо, Пенсільванія. Вінцем цих заходів української культури на запрошення українського уряду і штату Іллінойс у залі елітного готелю «Шератон» був концерт, присвячений відкриттю Національної української виставки авіабудування та космосу.

Із 2012 р. М. Сікора викладає вокал у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв України, продовжує активно концертувати Україною та за її межами, пропагуючи українську музичну культуру і вокальне мистецтво (Інформація взята з особистого архіву митця та безпосередньо з розмови з ним).

Висновки. Досліджуючи мистецьку діяльність співаків – вихідців з Бережанського краю, простежується вокально-педагогічна естафета: вчитель – учень, де учень згодом стає теж учителем уже наступного покоління і так далі. Жоден учень не підвів свого вчителя-професора, а виправдав його надії, кожен учитель продовжив себе у славі своїх учнів.

Співаки Бережанського краю гідно презентували і презентують не лише малу Батьківщину, гімназію, де навчалися, місцевість, де проживали, а й Тернопілля і Україну. Про це свідчать відгуки світової преси, здобуті лауреатства, державні звання співаків. Дане дослідження поглиблює і розширює відомості про митців вокального мистецтва Тернопільщини та їх мистецькі здобутки на світових сценах, доповнює сторінки історії української музичної культури. Практична цінність у тому, що воно може бути використане для внесення змін і доповнень у енциклопедичні видання України, а також для підготовки книги «Музична Бережанщина» з серії «Бережанщина в іменах».

Список використаної літератури

1. Б. Т. Гідно репрезентував українське ім'я Ярослав Бабуняк. *Українська думка*. Лондон, 1955. 15 лип. № 27 С. 3.
2. Бережанська гімназія. Сторінки історії. Ювілейна книга / [упор. і відп. ред. Н. Волинець]. Бережани – Тернопіль : Джур, 2007. 1027 с.
3. Гайдичук О. Творча діяльність бандуриста Ярослава Бабуняка в 1939–1947 рр.: основні періоди. *Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство*. Київ : Міленіум, 2017. Вип. II (9) . С. 160–167.
4. Житкевич А. Розсіяні світами. Нариси з життя та творчої діяльності відомих українських діячів музичного мистецтва на заоканських берегах Америки. Тернопіль : Підручники і посібники, 2015. Т. 2. 287 с.
5. Карась Г. В. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. 1162 с.
6. Кравченко О. Роман Любінецький. *Рогатинська земля*. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто : Центральний комітет «Рогатинщина», 1996. Т. 2. С. 235–236.
7. Лановик Б., Траф'як М., Матейко Р. Внесок української еміграції в розвиток національної та світової культури. Тернопіль : Економічна думка, 2000. 409 с.
8. Лисенко І. Співаки України. *Енциклопедичне вид.* (вид. 2-ге). Київ : Знання, 2011. 629 с.
9. Лоза М. Ще одна втрата. *Свобода* (США). 1982. 14–16 верес. С. 4.
10. Медведик П. Діячі української музичної культури (матеріали до біо-бібліографічного словника). *Збірник НТШ. Праці музикознавчої комісії*. Львів, 1993. Т. ССХХVI. С. 370–455.
11. Медведик П. Золотий голос. *Вільне життя*. 1977. 12 січ.
12. Михальчишин Я. З музикою крізь життя. Львів : Каменяр, 1992. 231 с.
13. Смольський Я. Земля талантів. *Бережанське віче*. 1993. 7 серп. С. 3.
14. Тернопільщина. Історія міст і сіл: у трьох томах / Тернопіль : ТзОВ «Тернограф», 2014. Т. 3. 608 с.
15. Українська музична енциклопедія / [гол. ред. Г. Скрипник]. Київ : НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2006. Т. 1 (А-Д). 680 с.

References

1. B. T. Hidno reprezentuvav ukrainske imia Yaroslav Babuniak. *Ukrainska dumka*. London, 1955. July 15, № 27. P. 3. [in Ukrainian].
2. Berezhanska himnaziia. Storinky istorii. Yuvileina knyha / [ed. N. Volynets]. Berezhany . Ternopil: Dzhura, 2007. 1027 p. [in Ukrainian].
3. Haidychuk O. Tvorchia diyalnist bandurysta Yaroslava Babuniaka v 1939–1947 rokakh: osnovni periody. *Mizhnarodnyi visnyk: kulturolohiia, fililohiia, muzykoznavstvo*. Kyiv : Milenium, 2017. Iss. II (9). pp. 160–167. [in Ukrainian].
4. Zhytkevych A. Rozsiiani svitamy. Essays on life and creative activity of famous Ukrainian figures in music art on the overseas shores of America. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky, 2015. Vol. 2. 287 p. [in Ukrainian].
5. Karas H. V. Muzychna kultura ukrainskoi diaspori u svitovomu chasoprostori XX stolittia. Ivano-Frankivsk : Tipovit, 2012. 1162 p. [in Ukrainian].
6. Kravcheniuk O. Roman Liubinskyi. *Rohatynska zemlia*. New York–Paris–Sidney–Toronto : Tsentralnyi komitet «Rohatynshchyna», 1996. Vol. 2. P. 235–236 [in Ukrainian].
7. Lanovyk B., Trafia M., Mateiko R. Vnesok ukrainskoi emihratcii v rozvytok natsionalnoi ta svitovoi kultury. Ternopil : Ekonomichna dumka, 2000. 409 p. [in Ukrainian].
8. Lysenko I. Spivaky Ukrainy *The encyclopedia edition* (2-nd edition). Kyiv : Znannia, 2011 [in Ukrainian].
9. Loza M. Shche odna vtrata. *Svoboda* (USA). 1982. September 14–16. p. 4 [in Ukrainian].

10. Medvedyk P. Diiachi ukrainskoi muzychnoi kultury (the materials to biographical dictionary). Digest NTSh. *The works of musicology commission*. Lviv, 1993. Vol. CCXXVI. P. 370–455 [in Ukrainian].
11. Medvedyk P. Zoloty holos. *Vilne zhyttia*. 1977. January 12 [in Ukrainian].
12. Mykhalchyshyn Ya. Z muzykoiu kriz zhyttia. Lviv : Kameniar, 1992. 231 p. [in Ukrainian].
13. Smolskyi Ya. Zemlia talantiv. *Berezhanske viche*. 1993. August 7. P. 3 [in Ukrainian].
14. Ternopilshchyna. Istorii mist i sil: u triokh tomakh / Ternopil : Ternohraf, 2014. Vol. 3. 608 p. [in Ukrainian].
15. Ukrainska muzychna entcyklopediia. / [ed. H. Skrypnyk]. Kyiv : NAN Ukrainy, IMFE im. M. T. Rylskoho, 2006. Vol. 1 (A-D). 680 p. [in Ukrainian].

ЗАРУБЕЖНАЯ КОНЦЕРТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПЕВЦОВ БЕРЕЖАНСКОГО КРАЯ ТЕРНОПОЛЬЩИНЫ И ИХ ВКЛАД В РАЗВИТИЕ УКРАИНСКОЙ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ

Гайдичук Елена Степановна – аспирантка, Национальная академия руководящих кадров культуры и искусств, г. Киев

Представлен обзор публикаций, в которых идет речь о бережанских певцах. Систематизирована информация о творческой деятельности тех, которые родились или жили, учились или работали на Бережанщине начиная со второй пол. XIX века, рассмотрена их роль в музыкальном пространстве зарубежья, охарактеризован их вклад в популяризацию украинской песенной культуры за границей, обнаружено и исправлено ошибки в их биографических данных. Исследована деятельность певцов, о которых отсутствует информация в научных публикациях или вспоминаются только фамилии, освещена их роль в пропаганде вокального искусства за пределами Украины.

Ключевые слова: Бережанщина, певцы, солисты, репертуар, концертно-исполнительская деятельность, зарубежные страны, диаспора.

THE FOREIGN CONCERT ACTIVITY OF SINGERS FROM BEREZHANY DISTRICT OF TERNOPIL REGION AND THEIR CONTRIBUTION IN DEVELOPING OF UKRAINIAN MUSIC CULTURE

Gaidychuk Olena – graduate student of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts, Kyiv

This paper presents the review of publications, that refer to singers of Berezhany region. The author systematizes the information about the creative activity of singers, who were born or lived, studied or worked in Berezhany district since 2 nd half of XIX century, considers their role in the music space overseas, characterizes their contribution in the popularization of Ukrainian music song culture abroad, detects and corrects errors in their biographical data. The article also investigates the activity of singers information about which is absent in the scientific publications or are mentioned only the surnames, there is elucidated their role in the promoting vocal art outside Ukraine.

Key words: Berezhany region, singers, soloists, repertoire, concert and performing activity, foreign countries, diaspora.

UDC 78.071.2 (477.84+100)

THE FOREIGN CONCERT ACTIVITY OF SINGERS FROM BEREZHANY DISTRICT OF TERNOPIL REGION AND THEIR CONTRIBUTION IN DEVELOPING OF UKRAINIAN MUSIC CULTURE

Gaidychuk Olena – graduate student of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts, Kyiv

The aim of the paper is to generalize and systematize the information about the creative activity of singers, who were born or lived, studied or worked in Berezhany district since 2 nd half of XIX century, to consider their role in the music space overseas, to characterize their contribution in the popularization of Ukrainian music song culture abroad, to detect and correct errors in their biographical data.

Research methodology. The author have been studied the materials from funds of museums in Berezhany, personal singers' archives, have been analyzed the printed publications, memories from members of the singers' families, musicologists, the talks and interviews with the nowadays singers.

Results. Exploring the artistic activity of singers coming from Berezhany region, we trace a kind of a relay race from teacher to pupil, after what the pupil becomes the teacher of next generation and so on. Every pupil has justified the hope of his teacher and every teacher has continued himself in fame of his pupil. The singers from Berezhany region worthily have presented and present now not only their small motherland, gymnasium, where they have studied, place, where they have resided, but the Ternopil region and Ukraine in general. The evidence of this is the responses of world press, the titles of laureates, state awards of singer's.

Novelty. This study is the first attempt to show the combined information about the singers from only one district in Ternopil region. This paper presents the review of publications, that refer to well-known singers of Berezhany and also investigates the activity of singers information about which is absent in the scientific sources or are mentioned only the surnames. The article elucidates their role in the promoting vocal art outside Ukraine, as well as detects and corrects errors in biographical data of singers.

The practical significance. This work deepens and widens data about vocal artists of Ternopil region and their achievements on the world stages, fills up the pages in the history of Ukrainian musical culture. This exploration can be

used in making changes and additions encyclopedic editions and also to preparation the book «Berezhany musical» from the series «Berezhany in names».

Key words: Berezhany region, singers, soloists, repertoire, concert and performing activity, foreign countries, diaspora.

Надійшла до редакції 2.11.2018 р.

УДК 785.11(477)

ЕВОЛЮЦІЯ ОБРАЗУ ЛІРИЧНОГО ГЕРОЯ У «ВОЄННИХ» СИМФОНІЯХ ВАЛЕРІЯ АНТОНЮКА

Гриценко Ольга Григорівна – завідувач теоретичного відділу
Маріупольської спеціалізованої музичної школи-десятирічки, м. Маріуполь
orcid.org/0000-0001-9765-2379
doi.org/10.35619/ucpmk.vi28.70
centremar2015@gmail.com

Проаналізовано еволюцію образу ліричного героя у «воєнних» симфоніях сучасного київського композитора В. Антонюка. Матеріал для аналізу складають симфонії № 5 «Про Війну» та № 6 «Лемент Над Прірвою», написані і виконані в 2014–2015 рр. у Грузії та Україні. Виявлено закономірності, що дали можливість розглядати архетипізацію образу ліричного героя цих творів, враховуючи драматургічні можливості жанрового підґрунтя музики, виявити стилеві індекси, що мають прояв у застосуванні ним засобів музичної виразності (тематизму, гармонії, фактури, тембрового колориту тощо) та окреслити специфіку авторського стилю композитора на фабульно-сюжетному й драматургічному рівнях. У рамках культурологічного дослідження розглянуто роль особистості конкретного виконавця в процесі втілення образу ліричного героя цих симфоній. У результаті мистецтвознавчого аналізу зазначених опусів засобами культурологічного дискурсу висвітлено особливості їх виконавського прочитання кризь відображення (калькування, змінення, збагачення) первинного композиторського плану.

Ключові слова: архетип, «воєнні» симфонії Валерія Антонюка, еволюція образу ліричного героя, культурологічний дискурс, стиль, художня система.

Постановка проблеми та її актуальність. Валерій Антонюк – представник української композиторської школи ХХІ ст. – здатний гостро сприймати прогресивні духовні тенденції та бути надзвичайно чутливим до ідейно нового і світоглядно передового, бо саме інкорпоративність в актуальний ідеологічний контекст свого часу надихає його на витвір концептуальних симфонічних полотен. На сьогодні В. Антонюк – автор десяти симфоній: № 1 «Гармонія Руху» (2011 р.); № 2 «Фанфари» (2012 р.); № 3 «Передбачувана Музика» (2013 р.); № 4 «Система Бажань» (2014 р.); № 5 «Про Війну» (2014 р.); № 6 «Лемент Над Прірвою» (2014–2015 рр.); № 7 «Маскарад Непобачених Снів» (присвячується невинним жертвам воєн і терору, 2015–2016 рр.); № 8 «Театр Післязвучч» (2016–2017 рр.); № 9 «Сонячні Містерії» (2017 р.); № 10 «Уособлення Іншого» (2018 р.). Декотрі з них, на нашу думку, доцільно об'єднати в цикл (про це вже йшлося в матеріалі про перші чотири «довоєнні» симфонії В. Антонюка), інші (як-от Симфонія № 7 «Маскарад Непобачених Снів») виступають як самостійні [1], [2]. Поява кожного твору композитора у *створеній ним формі наративної симфонії* привертає зацікавлену увагу аудиторії, захоплює слухачку уяву саме тому, що він у повному обсязі демонструє володіння концептуальним симфонічним мисленням. У формуванні даного дискурсу – центральна роль його світоглядних публіцистичних концептів, викладених в образному змісті симфонічної музики. Актуалізація та моделювання загального світоглядного контенту ліричного героя його симфоній пропонує екзистенційну основу буття людини в соціумі (тобто, орієнтовану на внутрішнє буття людини, дещо ірраціональне в людському «Я», внаслідок чого людина є неповторною особистістю). У широкому ж сенсі, звертання до неоказіональних тем допомагає цьому митцю в його самовизначенні як особистості, в полі націє творчих прогностичних тенденцій; засобами симфонічного жанру «вербалізує» базові світоорієнтири. Семіотичний принцип композиторського мислення В. Антонюка, емоційна яскравість висловлення, театральність і кінематографічність драматургії його симфоній є результатом нових технічних засобів роботи з музичним матеріалом, а це вмотивовує слухачів до «корпоративної» роботи, спілкування в дискурсивному просторі. Доцільність і своєчасність дослідження обґрунтована необхідністю спеціального вивчення значного художнього внеску цього молодого композитора в естетичний пласт сучасної української культури

Розглянемо в цьому контексті дві «воєнні» симфонії В. Антонюка «Про Війну» (2014 р.) та «Лемент Над Прірвою» (2015 р.).